

Beter voorbereid op de financiële toekomst: bedrijfseconomie vernieuwd

Ruim 44 jaar geleden stond ik voor een lastige keuze. Ik zat in de derde klas van het gymnasium en had besloten dat ik economie wilde gaan studeren. Zou het dan niet heel logisch zijn om de vakken economie I en II te kiezen? Volgens mijn klassenleraar zou dat een slecht idee zijn, want als ik voor economie koos, dan kon ik geen wiskunde meer kiezen. Dat vak had ik nu net nodig om economie te gaan studeren. De schoolvakken economie zijn zo voor mij altijd witte plekken gebleven. Ik ging economie studeren en kreeg na het afronden van mijn studie de kans om de schade een beetje in te halen. Een jaar lang gaf ik economie I aan havo en vwo. Over economie II hoorde ik van leerlingen nogal wat klaagzangen. Het was taai, het ging over journaalposten en kolommenbalansen.

Jaap Koelewijn

Mijn UvA collega Arnoud Boot vroeg mij begin vorig jaar of ik wilde meewerken aan de commissie, die de nieuwe syllabi voor het vak bedrijfseconomie, ondernemerschap en zelfredzaamheid zou gaan opstellen. De commissie van Boot had het nieuwe examenprogramma opgesteld en het was nu aan de volgende commissie om het programma handen en voeten te geven in de vorm van syllabi voor de centrale examens havo en vwo. Ik heb deze opdracht met plezier aangenomen. We leven in een wereld

waarin – of we dat nu willen of niet – financiële zaken steeds belangrijker worden. Veel meer mensen dan vroeger worden ondernemer, we moeten meer financiële keuzes maken – denk aan verzekeren, pensioen en arbeidsovereenkomsten – en dat moeten we steeds zelfstandiger doen. Het is belangrijk dat het onderwijs de nieuwe generaties helpt bij de voorbereiding daarvan: meer eigen verantwoordelijkheid en meer zelfredzaamheid zijn daarbij kernbegrippen.

Als voorzitter van de syllabuscommissie wil ik nog een keer op een rijtje zetten wat de grote veranderingen zijn die worden doorgevoerd. In dit artikel zullen we ons daarover verantwoorden. Maar dat is niet het enige doel. We vragen nadrukkelijk om een reactie van de docenten uit de praktijk. Zij zijn immers de partijen die met het vernieuwde lesmateriaal zullen gaan werken. Deze bijdrage is als volgt opgebouwd. Eerst geven we nog een keer kort aan wat de globale inhoud is van het examenprogramma dat door Arnoud Boot is gepresenteerd. Daarna geven we aan welke accenten de commissie zelf heeft gelegd. Tot slot geven we aan welke resultaten de veldraadpleging heeft opgeleverd.

Algemeen vormend vak

Met enige overdrijving zouden we kunnen stellen dat bedrijfseconomie in de klassieke opzet een samenvatting was van wat er op de vervolgoopleidingen gedoceerd zou gaan worden. Daardoor was de toegevoegde waarde nogal beperkt, want het curriculum was sterk beroepsgericht en vooral ook gericht op het verwerven van feitelijke kennis. In de nieuwe opzet wordt het vak veel meer een algemeen vormend vak. De commissie Boot heeft voor het vak de volgende missie geformuleerd:

Bedrijfseconomie, ondernemerschap en financiële zelfredzaamheid is een zelfstandig en volwaardig tweede fase (profiel) keuzevak dat:

- havo- en vwo-leerlingen inzicht laat verwerven in het bestaansrecht en functioneren van organisaties gericht op het produceren en leveren van producten of diensten; en het eigen functioneren binnen organisaties;
- bijdraagt aan het eigen financieel bewustzijn.

Doordat het vak meer dan voorheen algemeen vormend wordt, zal de leerling met meer aspecten te maken krijgen dan alleen de financiële huishouding van een bedrijf. Natuurlijk blijft die financiële huishouding een belangrijk onderdeel, maar de invalshoek is veranderd.

Bedrijfseconomie, ondernemerschap en financiële zelfredzaamheid

Met betrekking tot de inzicht in organisaties gaat het er om dat de leerling gaat begrijpen hoe ondernemingen onder andere in financieel opzicht functioneren. Welke informatie levert de financiële administratie op en hoe moet deze worden geïnterpreteerd? Het gaat hier niet alleen om het verwerven van kennis over de elementaire financiële begrippen, maar het is ook belangrijk dat

de leerling gaat inzien wat deze informatie betekent en wat hij/zij ermee kan doen. De syllabuscommissie heeft er voor gekozen om het accent te verschuiven van de traditionele industriële of handelsonderneming naar dienstverlenende bedrijven.

Verder is het ook van belang dat de leerling gaat begrijpen hoe de onderneming in een breder verband functioneert. Het gaat dan om de relatie met financiers, de overheid en het personeel. De leerlingen zullen moeten begrijpen tegen welke voorwaarden een onderneming zich kan financieren en wat externe partijen dan verwachten. De ondernemer in spe zal ook moeten begrijpen hoe je een marketingplan opstelt en wat daarvan het belang is. Ook zal de leerling zich eigen gaan maken wat ondernemerschap inhoudt. Niet iedereen hoeft ondernemer te worden, maar we willen wel duidelijk maken welke kennis en vaardigheden daarvoor nodig zijn.

Met betrekking tot de zelfredzaamheid besteden we aandacht aan belangrijke zaken, zoals pensioen, sparen, beleggen, verzekeren en de aankoop van een huis. De leerlingen maken kennis met de belangrijkste begrippen en zullen ook leren hoe ze er in de praktijk mee om moeten gaan. Op deze wijze worden ze gefaciliteerd in het ontwikkelen van een eigen financieel bewustzijn.

Reacties van docenten

Uit de veldraadpleging zijn een aantal punten van aandacht en zorg naar voren gekomen. Zo zou er sprake zijn van overlap tussen economie en bedrijfseconomie. De commissie onderkent dat probleem. Toch zijn er grote verschillen tussen beide vakken. Het belangrijkste verschil is dat van het perspectief. Alge-

mene economie heeft de economie in zijn geheel als vertrekpunt. Binnen dat grotere geheel analyseert men het handelen van bedrijven en individuen. Bij bedrijfseconomie neemt men juist de individuele bedrijfs- of gezinshuishouding als uitgangspunt: het gaat om de wijze waarop zij keuzes maken. Daarbij spelen macro-economische grootheden uiteraard een grote rol. Bij de financiering van een bedrijf zal de rente een belangrijke factor zijn. De rente is voor het individu een gegeven. Hoe deze rente tot stand komt is niet zo relevant. Bij algemene economie gaat men juist in op de vraag onder invloed van welke krachten de rente tot stand komt. Dat afzonderlijke partijen daarop reageren is ook van belang, maar niet het hoofddoel. In de praktijk zullen de vakken zo gegeven moeten worden, dat een leerling ze afzonderlijk kan volgen.

Uit de veldraadpleging kwam ook naar voren dat men zich zorgen maakt over de overladenheid van het programma. Dat is een aspect dat de syllabuscommissie nadrukkelijk heeft meegewogen. Op basis van een door ons uitgevoerde meting concluderen wij dat het programma een adequate belasting heeft. Er zijn enkele tijdrovende onderdelen aanzienlijk ingekort. Het gaat dan vooral bij de onderdelen die veel rekenvaardigheid vragen, zoals kostprijsberekeningen. Dat wil niet zeggen dat het rekenen in zijn geheel is afgeschaft. Een leerling zal een ondernemingsplan moeten kunnen doorrekenen en moeten kunnen toetsen op de haalbaarheid. Een groot verschil met de oude opzet is dat een leerling moet snappen hoe een ondernemer in een concurrerende omgeving zijn prijzen bepaalt. Dat is dus een goed voorbeeld van dat men bij het onderdeel ondernemerschap moet leren denken vanuit het krachtenveld

van de externe omgeving.

In de visie van de syllabuscommissie is het belangrijk dat leerlingen de informatie uit een balans en een verlies- en winstrekening kunnen begrijpen. Met andere woorden, het gaat er bijvoorbeeld om dat ze uit een jaarrekening een kasstroom kunnen destilleren. Het is ook belangrijk dat ze begrijpen wat de toegevoegde waarde van de cijfers is in de relatie tot de bank.

Definities van eindtermen en begrippen

Bij het opstellen van de syllabus hebben we veel aandacht geschonken aan een consequente en zorgvuldige toepassing van de handelingswerkwoorden. Per onderdeel hebben we goed gekeken welke handelingswerkwoorden gebruikt worden en of de hiërarchie daarin de juiste is. Ook hebben we veel aandacht besteed aan het zuiver definiëren van het winstbegrip. Daarbij is aansluiting gezocht bij de gangbare praktijk

Tot slot nog dit. De syllabuscommissie heeft er voor gekozen om niet alle onderdelen van het programma helemaal dicht te timmeren. Er moet voor de docenten en schoolboekenschrijvers een zekere ruimte blijven om eigen keuzes te maken. Die kunnen ook in het schoolexamen tot uitdrukking komen. Bij het opstellen van het centrale examen zal rekening worden gehouden met de doorgevoerde veranderingen. De invoering van het nieuwe programma is voor alle partijen een leerproces. De syllabuscommissie is er echter van overtuigd dat leerlingen met dit nieuwe programma meer inzicht krijgen in de complexe financiële keuzes die ze als ondernemer of persoon zullen gaan maken. De nieuwe generatie zal in financieel opzicht meer dan de vorige op eigen benen moeten staan. Het nieuwe programma zal ze daarbij helpen.

Jaap Koelewijn is hoogleraar Nijenrode Business Universiteit en voorzitter van de syllabuscommissie Bedrijfseconomie.

Het examenprogramma wordt in 2018 ingevoerd. De syllabi voor het CE havo (2020) en vwo (2021) en de samenvatting van de resultaten van de veldraadpleging zijn te downloaden op de website van het CvTE. (www.hetcvte.nl)